

Kiriku Elu

Aprill 1991

Eesti katoliiklaste häälekandja

4. (17.) number

APRILL

- e 1. II ÜLESTÕUSMISPÜHA Ap 2,14.22-32; Ps 16; Mt 28,8-15
t 2. Ap 2,36-41; Ps 33; Jh 20,11-18
FRANCISCUS PAOLAST, ERAK
k 3. Ap 3,1-10; Ps 105; Lk 24,13-35
n 4. Ap 3,11-26; Ps 8; Lk 24,35-48
ISIDOR, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR
r 5. Ap 4,1-12; Ps 118; Jh 21,1-14
VINCENTIUS FERRER, PREESTER
l 6. Ap 4,13-21; Ps 118; Mk 16,9-15
P 7. Ülestõusmiseaja II pühapäev (nn Valge pühapäev)
Ap 4,32-35; Ps 118; 1 Jh 5,1-6; Jh 20,19-31
JEAN BATTISTA LA SALLE'ST, PREESTER. MÄLESTUSPÄEV
e 8. Ap 4,23-31; Ps 2; Jh 3,1-8
t 9. Ap 4,32-37; Ps 93; Jh 3,7-15
k 10. Ap 5,17-26; Ps 34; Jh 3,16-21
n 11. Ap 5, 27-33; Ps 34; Jh 3,31-34
STANISLAUS, PIISKOP JA MÄRTER
r 12. Ap 5,34-42; Ps 27; Jh 6,1-15
l 13. Ap 6,1-7; Ps 33; Jh 6,16-21
MARTINUS I, PAAVST JA MÄRTER
P 14. Ülestõusmiseaja III pühapäev
Ap 3,13-15.17-19; Ps 4; 1 Jh 2,1-5a; Lk 24,35-48
e 15. Ap 6,8-15; Ps 119,24-30; Jh 6,22-29
t 16. Ap 7,51-59. 8,1; Ps 31; Jh 6,30-35
k 17. Ap 8,1-8; Ps 66; Jh 6,35-40
n 18. Ap 8,26-40; Ps 66; Jh 6,44-51
r 19. Ap 9,1-20; Ps 117; Jh 6,52-59
l 20. Ap 9,31-42; Ps 116; Jh 6,55.60-69
P 21. Ülestõusemiseaja IV pühapäev
Ap 4,8-12; Ps 118; 1 Jh 3,1-2; Jh 10,11-18
ANSELM, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR
e 22. Ap 11,1-18; Ps 42; Jh 10,11-18
t 23. Ap 11,19-26; Ps 87; Jh 10,22-30
GEORGIUS (JURI), MÄRTER
k 24. Ap 12,24-13,5a; Ps 67; Jh 12,44-50
FIDELIS SIGMARINGENIST, PREESTER JA MÄRTER
n 25. EVANGELIST MARKUSE PÜHA
1 Pe 5,5b-14; Ps 89; Mk 16,15-20
r 26. Ap 13,26-33; Ps 2; Jh 14,1-6
l 27. Ap 13,44-52; Ps 98; Jh 14,7-14
P 28. Ülestõusmiseaja V pühapäev
Ap 9,26-31; Ps 22; 1 Jh 3,18-24; Jh 15,1-8
PIERRE CHANEL, PREESTER JA MÄRTER
e 29. CATHARINA SIENNAST, NEITSI JA KIRIKU DOKTOR, MÄLESTUSPÄEV
Ap 14,5-18; Ps 115; Jh 14,21-26
t 30. Ap 14,19-28; Ps 145; Jh 14,27-31a
PIUS V, PAAVST

MAI

- k 1. JOOSEP TÕÕMEES. MÄLESTUSPÄEV
Ap 15,1-6; Ps 122; Jh 15,1-8
n 2. ATHANASIUS, PIISKOP JA KIRIKU DOKTOR, MÄLESTUSPÄEV
Ap 15,7-21; Ps 96; Jh 15,9-11
r 3. APOSTLITE FILIPPUSE JA JAAKOBUSE PÜHA
Kl 3,14-15.17.23-24; Ps 90; Mt 13,54-58
l 4. Ap 16,1-10; Ps 100; Jh 15,18-21
P 5. Ülestõusmiseaja VI pühapäev
Ap 10,25-26.34-35.44-48; Ps 98; 1 Jh 4,7-10; Jh 15,9-17

Præconium paschale

Nii nimetatakse seda Ülestõusmispühade kuulutust, mida vaimulik Ülestõusmispühade eelõhtul laulab, siis, kui ta on pühitsetud tulega altari juurde jõudnud. Ainsal korral kogu kirikuaastas meenutatakse siin Aadama ja Eeva üleastumisest alates kogu inimkonda rõhunud pärispattu «õnneliku süüteona», mille lunastamine Kristuse kaudu pidi tooma inimkonnale uue kvaliteedi, tegema inimesed patu suhtes immuunseks patu enda läbi, millesse nad on küll langenud, kuid mida nad ei ole omaks võtnud, vaid on pöördunud Kristuse jälgedes Jumala juurde tagasi. Nii kõlab see pühalik rõõmulaul.

Rõõmusta juha, taevane inglite väehulk, rõõmustagu kõik taevalised jumalikust saladusest, mis on pannud kellad hüüdma ja kuulutama Lunastuse kuninga võitu. Rõõmustagu maa sellest väkheledast valgusest, sest kogu maailm saab vabaks pimedusest - Igavese Kuninga hiilgus valgustab seda. Kogu maailm tunneb, et ta on pilkasest pimedusest lahti saanud. Rõõmusta, Kirik, meie Ema, ning meie kodukiriku võlvide all lõõgu särama valgus ja kõlangu rõõmsad hääled.

Sellepärast, armsad vennad, kes te siia selle püha ja imelise valguse juurde olete kokku tulnud, kiitke koos minuga meie kõigeväelise Jumala halastust, kes mind - mitte minu enda teenete pärast - preestriseisusse on tõstnud ja täitnud valgusega, et ma ülistaksin selle valguse selgust.

P: Issand olgu teiega.

K: Ja sinu vaimuga.

P: Ülendagem oma südamed.

K: Me oleme nad ülendanud Issanda poole.

P: Tänamgem Issandat, meie Jumalat.

K: See on väärikas ja õige.

See on tõesti väärikas ja õige ülistada nähtamatut Jumalat, meie kõigeväelist Isa, ja Tema ainusündinud Pojale, meie Issandale Jeesusele Kristusele kogu südamest, kõigest hingest ja täiel häälel kiitust rõkata. Sest Tema on igavesele Isale tasunud Aadama võla ja muutnud kehtetuks vana lunastusohvri oma püha verega.

Need on paasapühad, mil tapetakse tõeline paasatall, kelle veri kaitseb ustavate koduüksed surmaingli eest. See on sama õõ, mil Sina, Issand, lasid Iisraeli lastel, kes lahkusid Egiptuse vangipõlvest, minna kuiva jalaga läbi Puna-

se mere. See on sama õõ, mil tulesamba valgus sundis patupimeduse taganema. See on õõ, mis vabastab kogu maailmas selle maailmaajastu ülekohtust ja patupimedusest kõik need, kes Kristusesse usuvad, ning laseb neil taas osa saada Jumala armust ja pühadusest. See on õõ, mil Kristus murdis katki surma kütked ja tõusis surmavallast võitjana. Meil poleks mõtet olnud ilma sündida, kui Tema poleks meid lunastanud.

Ennäe Sinu ülevuse imelist väärikust meie keskel! Ennäe Sinu armastuse äraarvamatut sügavust, kes Sa selleks, et sulaseid vabastada, oled oma Poja surma andnud! Ennäe kindlasti hädavajalikkude Aadama pattu, mis Kristuse surma läbi on hävitatud.

Oo see õnnelik süütegu, mis oli väärt saada kaotatud niisuguse Lunastaja kaudu niisugusel määral! Oo tõesti püha õõ, mis ainsana pidi teadma aega ja tundi, mil Kristus surmavallast üles tõusis! See on õõ, millest on kirjutatud: see õõ saab valgeks nagu päev ja see õõ on mu valgus ja mu hõiskamine. Selle õõ pühitsemine paneb ülekohtu põgenema, peseb maha patud ning annab eksinuile tagasi süütuse ja kurbadele rõõmu. Taganeb kurjus, sünnib üksmeel ja jõuab rahuriik.

Selle õõ armuajal võta vastu, püha Isa, meie ohver, valgust andev küünal, mesilaste töökuuse vili, mille me toome Sulle pidulikult Sinu püha Kiriku nimel Sinu sulaste käte läbi sellel hilisel tunnil. Nüüd me teame selle küünla kuulutust, mis Jumala auks on põlema süüdatud. Ehkki Kirikul on palju liikmeid, jääb selle sõnum püsima, sest nad kõik liidavad Sinu ühte oma armastuse valguse, nii nagu küünlatuld toidab sulav vaha, mille on teinud mesilased, kes on sündinud ühest emast.

Oo tõesti õnnis õõ, mil taevas ja maa, inimlik ja jumalik saavad kokku! Me palume Sind, Issand, et see küünal, mis on pühitsetud Sinu nime auks, jääks kustumatult peletama selle õõ pimedust. Saagu see Sinu poolt vastu võetud nagu magus lõhn, ja liitugu selle küünla valgus taevatähtede valgusega. Koidutäht leidku ta põlemas, see koidutäht, mis ei tunne loojangut - Kristus, Sinu Poeg, kes on üles tõusnud surmavallast ja saanud valguseks kogu inimkonnale ning elab ja valitseb igavesti. Aamen.

Õnnistatud Ülestõusmisaega kõigile lugejaile!

Toimetaja

Kristus – Vabastaja

Ülestõusmispühade jutlus

kardinal Joseph Ratzinger

«Mina olen Tee, Tõde ja Elu»

Ida kiriku kujutus Ülestõusmisest on arenenud erinevat teed võrreldes läänemaailma ja meile omaste kujutlustega. Seal ei kujutata võidukalt hauast väljunud Issandat hiilgavas, jumalikus kirkuses maailma kohal, nagu seda näeme näiteks Grünewaldi mõjuval ja meisterlikul maalil. Kuna Pühakirjas endas ei ole Ülestõusmissündmuse kirjeldust, keelduti idas seda ka kujutamast. Icoonidel kujutatakse Ülestõusmist müstilise sisemise dimensioonina, millele osutavad Pühakirja napid sõnad ja mida me väljendame Usutunnistuses, õeldes: alla läinud surmavalda. Ikooni seisukohalt tähendab see kinnitust Jeesuse võidule. Icoonil on ta maailma kütkete purustaja, kes on kiskunud hingedelt maailma väravad. Seal näidatakse teda «tugevama mehena», kes on avanud ja vallutanud «tugeva mehe» valduse. Teda kirjeldatakse kui Võitjat, kes on jagu saanud surma vallutamatuks peetud kindlusest, nii et surm pole enam paigaks, kust puudub tagasitee, vaid selle väravad on avatud. Haavatud armastuse pühapaistes seisab Kristus sellel sissepääsul, pöördub ikka veel magava Aadama poole ja võtab tal käest, et viia ta välja. See sündmus on Vaikse Laupäeva liturgia keskpunktiks.

Ühes vanas, Epiphaniusele omistatud Ülestõusmispüha eelõhtu jutluses, mida praegugi veel meie liturgias loetakse, kuuleme kujuteldavalt Kristusele kuulunud sõnu. Ta ütleb Aadamale: «Mina olen sinu Jumal, kuid ma olen saanud sinu pojaks. Mina olen sinus ja sina oled minus. Me oleme üks, jagamatu isik.» On selge, et Adam ei tähista siin üht indiviidi kusagil kauges ja ähmases minevikus: Adam, kelle poole võidukas Kristus pöördub, oleme meie ise. «Mina olen sinus ja sina oled minus.» Olles saanud osa inimloomusest, on ta nüüd osaline inimese ihus, ja meie oleme osalised temas. Pojas. Epiphanius tsiteerib ja laiendab üht lõiku kirjast efeslastele: «Ärka üles, kes sa magad, ja tõuse surnuist, ning Kristus annab sulle valguse. Ma pole loonud sind selleks, et sa igavesti vangis oleksid. Ma ei teinud sind vangikongi jaoks». See ütlus sisaldab Ülestõusmise kogu kristliku sõnumi. Ning taas näeme, et vangla, mille Kristus avab, ei ole ühes või teises kindlas kohas maapõue tundmatutes sügavustes. See võib olla igal pool – nii selle maailma vanglates kui ka keset küllust ja näilist vabadust.

Üks algkiriku aegne teoloog kirjutas kord: «Kristus laskus põrgusse, kui ta rääkis Kaifasega». Milline kohutav ütlus. Aga kui palju on maailmas Kaifaseid? Kui palju on neid igaühes meist? Tõepoolest, vangla, mis eraldab meid iseenesest, võib olla ükskõik kus ja kõikjal.

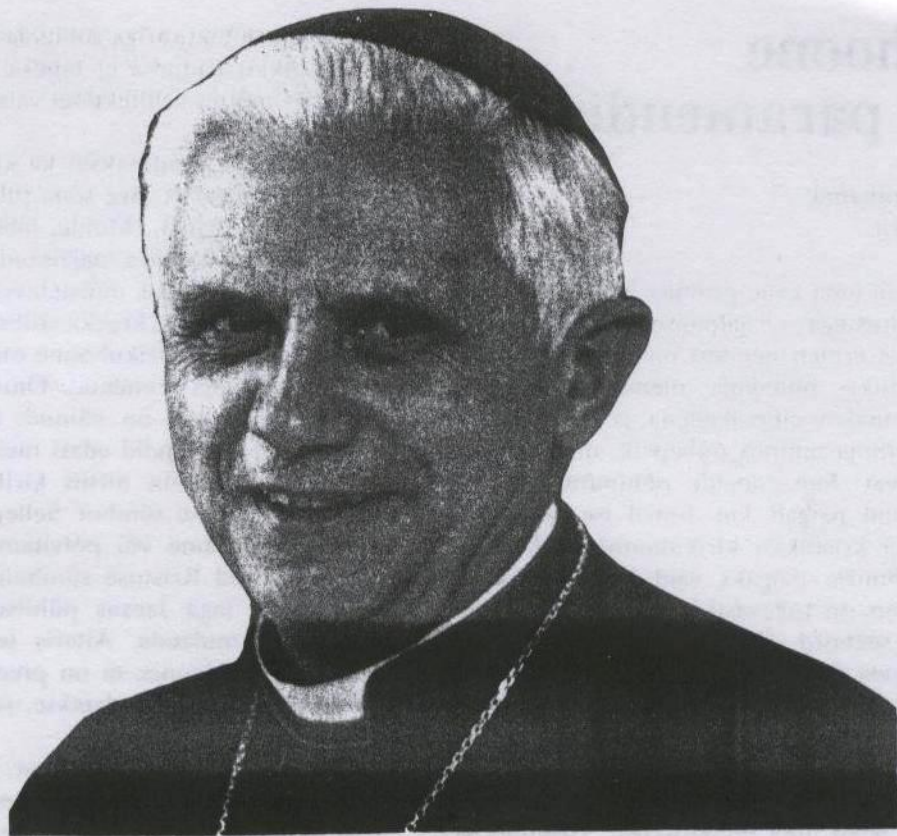
Millest siis tekib see vangla, see eraldatus, mis röövib inimeselt vabaduse ja mille vastu ta võitleb tuhandel erineval moel? Mis teeb inimesest vangi, kes on võimetu olema tema ise?

Mis on iseloomustavaks tunnuseks vanglale? Kui järele mõelda, siis on selleks kindlasti vabadusest ilmajätmine, mis sügavamal tasandil tähendab inimesele keeldu suhelda, st keeldu normaalseteks kontaktideks ja suheteks teistega koos normaalse osalemisega maailma toimingutes. Mulle meenub fraas, millega Pueblas toimunud piiskoppide konverents võttis kokku oma vabastamise strateegia: *communión y participación* – ühendus ja osalus. Need kaks annavad inimesele sisu. Kus need mõlemad on ära lõigatud, seal keelatakse talle tema eneseksõlemine. Kuid kui me näeme oma vabadust ainult neis kahes elemendis, ühenduses ja osaluses, oleme unustamas kolmandat, fundamentaalset elementi, mis on tegelikult esimene, igasuguse tõelise vabaduse alus, ilma milleta ei saa inimene kunagi tõeliselt leida oma väärikust ja vabadust. See kolmas element on väljendatud efeslaste kirja äsjakuuldud sõnadega: «Ärka ... ja Kristus annab sulle valguse».

Ammustel aegadel oli vanglate puhul tõeliselt kohutav see, et nad lõikasid inimese ära päevavalgusest ning heitsid ta pimedusse. Nii seisneb inimese tõeline eraldatus, vabaduse puudumine ja vangistus, selles, et tal puudub tõde. Kui ta ei tunne tõde, kui ta ei tea, kes ta on, miks on ta siin ja milles seisneb selle maailma tõelus, siis tumub ta ringi pimeduses. Ta on vang, mitte «olemise valitseja» (*being's freedman*). Esimene ja kõige fundamentaalsem kõigist inimõigustest on õigus Jumalale, ütles Püha Isa oma visiidil Iirimaale. Ilma selle põhilise õiguseta, mis on ka õigus tõele, ei ole teised inimõigused piisavad. Ilma selle fundamentaalse õiguseta tõele ja Jumalale degradeerub inimene vaid «vajadus-olendi» tasele.

Meie aja sügavat pimedust ja võõrandatust näitab see, et kuigi meil on palju jõudu ja võimeid, ei tea me, mille jaoks need on; meil on nii palju teadmisi, et me ei ole enam võimelised uskuma ja tõde nägema; me ei suuda enam haarata tervikut. Meil on Pilaatuse filosoofia: mis on tõde? See vaid näib küsimusena – tegelikult on see väide, mis tähendab, et tõde pole olemas, ning ainult idioodid ja fanaatikud kujutlevad, et nad seda omavad või selle üle väitlevad. Aga kui asjad on nii, kui inimesel ei ole tõde, on ainult võimed, siis on ta fundamentaalselt võõrandunud, ja «osalus» on vaid tühi näitemäng pimeduses, mis eksitab inimest vabaduse mõistega ja haavab teda sügavalt. Ei ole midagi üllatavat ägedates protestides sellise tühja vabaduse vastu: inimene, kes on ilma jäetud tõest, on alandatud.

«Ma ei teinud Sind vangikoja jaoks. Tõuse, ja Kristus annab sulle valguse». Vanasti kasutas kirik neid Kristuse poolt Aadamale suunatud sõnu ristimishümnina, uskua Kiriku üleskutsena ristitavaile. Nii väljendab see fraas tõsiasja, et Ülestõusmine, võit, mille läbi Jeesus Kristus lammutab eraldatuse seina ja viib meid vabasse ilma, peab pidevalt tajutav olema ristimise sakramendis. Selles sakramendis võtab ta meil käest; selles sakramendis räägib meiega Tõde ja näitab meile teed vabadusse. Kus iganes toimub ristimine, seal leiab aset ka Ülestõusmise tõelus, just seal ja siis. Nii et iga-aastane Ülestõusmispüha on meile üleskutseks naasta meie oma ristimise juur-

de, võtta tõel käest, mis sirutatakse selleks, et viia meid valgusse. Ristimistootuste kordamisega uuendada oma ristimist ning seeläbi tõeliselt pühitseda Ülestõusmist, vabastamise püha, tähendab uuesti vastu võtta usu tõde; see tähendab sisenemist selle tõe valgusse ja seda, et me usklikena ületame tõe puudumisest tuleneva pimeduse. Sel moel avastame oma vabaduse tõelise tuuma.

«Tõuse, ja Kristus annab sulle valguse!» Kiriku tõeline vabastustöö seisneb selles, et ta hoiab maailmas kõrgel tõe leeki. Vabanemine on meie ette asetatud elu tee jätkuv ja üha uuenev omaksvõtmine.

Kuid me peame endile teadvustama, et usk on Kirikus tõsiselt nõrgenenud ja ohustatud. Isegi meie Kirikus olemine kaotanud julguse. Meile tundub ülbuse ja praalimisena väita, et kristlik usk annab meile tõe. Me oleme omaks võtnud mõtte, et kõik religioonid on ajaloo produktid, kujunenud ühel või teisel moel, ja et iga inimene on nagu ta on, kuna ta on juhtunud selliseks sündima. Selline vaade taandab religiooni tõe tasandilt harjumuse tasandile. Religioonist saab tühi, päritud traditsioonide segu, millel pole enam mingit tähtsust. Ka välistab see vaade kristliku usu ühe otsustava tõdemuse, ja nimelt Kristuse kuulutuse: «Mina olen Tõde» – ning seeläbi Tee, ja sealt edasi ka Elu. Kiriku tõeline panus vabastamisse, mida ta ei saa hetkekski edasi lükata ja mis täna on kõige tungivam, on kuulutada maailmas tõde, kinnitada, et Jumal on, et Jumal tunneb meid ja et Jumal on selline, nagu Jeesus Kristus on seda ilmutanud, ning et Jeesuses Kristuses on ta meile andnud tee elule. Ainult sel moel on võimalik südametunnistuse olemasolu, inimese vastuvõtlikkus tõele, mis annab igaühele otsese juurdepääsu Jumalale ning teeb ta enamaks kui ükskõik missugune kujuteldav maailmasüsteem.

«Ma ei teinud Sind vangikoja jaoks». Palugem sel Ülestõusmistunnil Issandat, et ta külastaks selle maailma vangikonge; kõiki vanglaid, mida propaganda on salastanud, propaganda, mis ei tunne mingit tõde, mis kasutab desinformeerimise strateegiat, hoiab meid pimeduses ja moodustab meie vangikongi. Palugem tal siseneda selle ajastu vaimsetesse vanglatesse, tõe puudumisest tulenevasse pimedusse, ilmudes Võitjana, kes kisub maha väravad ja ütleb meile: «Mina, sinu Jumal, olen saanud Sinu pojaks. Tule välja! Ma pole loonud sind selleks, et sa igavesti vangis oleksid. Ma ei teinud sind vangikongi jaoks.»

Oma näidendis «Väljapääsu pole» (*No Exit*) kirjeldab Jean Paul Sartre inimest lootusetult eksitatud olendina. Ta võtab oma masendava inimesepildi kokku sõnadega: «Põrgu on teised inimesed.» Kui see on nii, siis on põrgu igal pool ja väljapääs sellest puudub, kõik ukсед on suletud. Kuid Kristus ütleb meile: «Mina, sinu Jumal, olen saanud Sinu pojaks. Tule välja!» Siin on tõde täpselt vastupidine: taevast – see on teised inimesed. Kristus kutsub meid üles leidma taeva Temas, avastama Teda teistes ja niiviisi olema taevaks üksteisele. Ta kutsub meid laskma taeval särada selles maailmas, ehitama taevast siin. Jeesus sirutab meile käe oma Ülestõusmissõnumis, sakramentide müsteeriumis, et Ülestõusmine võiks toimuda praegu, et taeva valgus võiks särada selles maailmas ja ukсед võiksid olla valla. Ulatagem oma käsi Talle vastu. Amen.

*Raamatust «Christ the Liberator», An Easter Homily
by Joseph Cardinal Ratzinger, 1986
tõlkis T.V.*

Kirikuhoone ja selle paramendid

diakon Pentti Laukama
loengu konspektist

Kristlik kultuur on oma kahe peamise algallika – juutlike ja paganlike kultustega – ajalooliselt tihedasti seotud, kuigi tema õpetus erineb nendest olemuslikult. See väljendub ka kristliku pühakoja olemuses. Paganlikud templid ehitati jumalate elupaikadena, ja niisamuti oli ka juutide Jeruusalemma templis pühapaik, milles usuti Jumalat kohalviibivat. Sünagoogide põhimõte oli hoopis teine, need polnud paigad kus Jumal ise kohal viibis. Sarnaselt võib ka kristlikku kirikuhoonet pidada mitte Jumala kohalviibimise paigaks vaid koguduse koduks. Kolmas faktor, mis on tugevasti mõjutanud kristliku kirikuarhitektuuri, seekord väljastpoolt sakraal maailma, on Bütsantsi keisrikoda. Keisri õukond kogunes basiilikasse, mille kaarekujulises apsiidis asetses keisri troon. Nii võime ka paljudes kirikutes näha vaimulike istumispaiku apsiidikujulise altariruumi tagaseinas.

Siinkohal tahaks meelde tuletada, et kristlik kirik on elanud üle pikki aegu ilma mingisuguste kirikuhooneteta, ja mitte ainuüksi kahesaja esimese kristliku aastasaja vältel, sest ka hilisemal ajal on maailma eri paigus olnud pikki aegu, mil kirik oli taga küsitud. Kristlus on püsinud elus ka ilma kirikuhooneteta – sellest võime tõdeda, et kirikuhoone pühadus lähtub Jumalast pühitsetud kogudusest, aga mitte vastupidi. Kiriku sissepühitsemine on ju lihtsalt esimene jumalateenistus – Armulaua pühitsemine, mida piiskop vastvaliminud kirikus koos kogudusega peab. Muidugi kuulub kiriku pühitsemise rituaali juurde ka muud, kuid olemuslikuks osaks on missa.

Kirikuhoone kavandati taeva väravana, kuhu inimesed kogunesid, et mõelda taevariigi üle, mis sümboliliselt algas altariseina taga. Kirikuhoone orienteeriti tavaliselt altariruumiga itta, kuigi see oli pigem tava kui seadus. Kui Bütsantsi kirik nimetas end idakirikuks, siis mitte sellepärast, et ta geograafiliselt paiknes idas, vaid et Kristuse tulekut oodati sellest ilmakaarest. Põhjapoolt seevastu peeti ilmakaareks, kust tuleb kurjus. Seetõttu pole paljudes kirikutes põhja pool ühtki akent.

Vatikani II kirikukogu tegi algust suure liturgilise reformiga meie kirikus. Nii kirikukogu enda dokumentides kui ka hiljem avaldatuis on eeskirju ka kirikuhoone ehituse jaoks. Puudutaksin neist kõige tähtsamaid.

Kirikuhoone peab nüüdsest sümboliseerima koguduse ühtsust, kuigi seal on erinevaid ameteid ja peetakse mitmesuguseid talitusi. See tähendab, et tänapäeva liturgiaga ei sobi arhitektuurilised lahendused, mis takistaksid vaadet altarile või tõstaksid mõne liturgilise funktsiooni kõrgemale teistest. Tähtis on, et kiriku ehitamisel tuleb silmas pidada ka püha missa ülesehitust, milles on kaks peamist osa: sõnaliturgia ja armulauaaliturgia. Nii peab olema lugemispuldil altariga võrdne tähtsus ja kaal. Lugemispult ei tähenda niisüsi traditsioonilist kantslit, vaid altariga samal tasapinnal asetsevat pulti. Muidugi tuleb neid põhimõtteid enne reformi ehitatud kiriku-

hoonete arhitektuuriga sobitada nii, et midagi ajalooliselt väärtuslikku kaduma ei läheks. Uute kirikute rajamisel on selles mõttes arhitektidel vabamad käed.

Mõne sõnaga puudutaksin ka kirikuhoone erinevaid osi. Alustagem altarist. See sõna tuleneb ladina keelest ja tähendab ohvripaika. (Muide, meie kiriku altaril ja kreeka kodualtaril, mis seisis majaisanda aujärje ees, on mõndagi ühist. See on ka mõistetav, sest esimesed kristlikud pühakojad olid just kreeka stiilis ehitatud. Muidugi ei saa öelda, et kristlik kirikuhoone oleks lausa paganlikust kodutemplist välja arenenud. Ometi on inimestele meelde jäänud, mida nad on näinud; sellepärast elavad paljud paganlikud elemendid edasi meis, kui me sisustame oma kirikuid.) Altar on niisüsi kirikuhoone ehk kirikusaali tähtsaim Kristuse sümbol. Sellepärast me sellest mööduks kummardame või põlvitamegi, austades seda mitte esemena, vaid Kristuse sümbolina. Altarilaud on ohvri- laud, mille taga Jeesus pühitses oma jüngritele esmakordselt Armulauda. Altaris tervikuna näeme Kristust kolmes funktsioonis: ta on preester, kes peab missat, ta on ohver, mida ohverdatakse, ja altar, millel ohvritalitus aset leiab.

Esimestest kirikuhoonetest, mis ehitatakse kolmanda sajandi alguses, leiame me ka esimesed statsionaarsed altariid, kuid need ei olnud niisugused risttahuka kujulised plokid nagu me tänapäeval oleme harjunud nägema; viimased pärinevad hilisemast ajast, kuigi ulatuvad oma sümbolikas tagasi tagakiusamiste aega, kus missat peeti märtrite haudadel. Sellest on tulnud pikka aega kirikuseaduses ettenähtud komme, et igal altaril või altaris säilitatakse ka pühaku reliikviat. Tänapäevased normid ei sea enam niisugust tingimust vältimatuks, kuna paljude reliikviade autentsus on kaheldav, ja on parem pühitseda altar hoopis ilma reliikviata kui kahtlasega. Nüüdisajal ei panda reliikviaid altarisse nii et neid pole näha nagu vana. Siis tehti altarilaua keskele süvend, millesse müüriti reliikvia. Põhimõtteliselt võiks seda ka tänapäeval teha, kuid üha sagedamini kohtab altareid, mille reliikvia on paigutatud altarijala sisse klaasi taha.

Vatikani II kk. määratlused altarist on lihtsad. Esiteks nõuavad need altari eemaldamist seinast, et missat võiks pidada altarilaua ümber. Heaks lahenduseks peetakse isegi seda, kui altar tuuakse keset kirikut. Igal juhul peab olema altari taga piisavalt ruumi kõigi pühade talituste jaoks. Mõte on siin selles, et kogudus ja vaimulik on missa ajal samaväärses seisundis ning et nad oleksid omavahel segamatus silmsidemes. See, mis on püha, toimub meie keskel, mitte kuskil kaugel. Reform muutis varakristlikust ajast pärineva tava ehitada altariid vastu seinu ja ümbritseda need võrega, mis sümboliseeris võre jätkumist seinu taga, sealpool taevaväravat – teispoolsuses, kus armulauale tulevad surma läbi lahkunud.

Kirikusse ei ehitata enam kõrvalaltareid, nagu see varemalt tavaks oli (tol ajal oli põhjuseks see, et päevas ei tohtinud ühel altaril pidada rohkem kui ühe missa). Erandiks on need, mis asetsevad eraldiseisvates kabelites. Muidugimõista pole niisugune eeskiri paljudes vanades kirikutes läbiviidav, kui me ei taha kahjustada nende ajaloolist väärtust, kuid ka seal tuleb sisse seada altar, mille pealtariseisund on eraldatav ja mille juures kõik toimub.

Varasematel aegadel kaeti altar mitmete **linadega**. Oli aegu, mil nõuti isegi neljakordset altarilina. Praegu nõutakse vaid ühekordset lina, millele armulaua pühitsemisel laotatakse korporaal ja sellele omakorda asetatakse vajalikud astjad. Altari kaunistamisest võiks lisada veel seda, et **rist, küünlad ja lilled** oleks isegi parem paigutada altari juurde kui selle peale, nii et ainuke ese, mis missa alguses altaril asetseb, on evangeeliumiraamat, nagu Jumala Sõna Kristuse aujärjel. On ehk huvitav teada, et kuni XIV sajandini küünlaid kirikutes ei kasutatud. Nüüd aga ei tohi ilma küünaldeta missat pidada. Neid peab olema kas kaks, neli või kuus; pidulikul missal, kus osaleb piiskop – seitse.

Altar seisab tavaliselt **altariruumi** ehk presbüteeriumi keskosas. Seda kirikusaalist veidi kõrgemal asuvat ruumiosa on nimetatud ka **kooriks**. Ehk on lõbus teada, et see tähendas algselt kreeka keeles tantsupaika. Seda ruumiosa ei eraldata kirikusaalist – kõrgendus teenib vaid parema nähtavuse eesmärki. Samal kõrgendusel peab asetsema ka **lugemispult**, kust loetakse Jumala Sõna. Sealt ei anta muid juhtnõure ega laulda. Altariruumis peavad asetsema eelpoolmainitule lisaks ka **vaimulike ja missateenrite istumispaiad**; **piiskopitroon** on, samuti nagu altargi, Kristuse sümbol, sest piiskop on oma piiskopkonnas Kristuse asemik. Viimase kahekümne aasta jooksul ehitatud kirikutes võib tähele panna, et vaimulike istumispaiad seatakse otse lugemispuldi taha. **Altari-rist** võib asetseada nii altaril, altari kõrval kui rippuda laest alla, kuid igal juhul peab see olema krutsifiks – ristilöödukuju.

Tabernaakel – kapike pühima Armulauasakramendi säilitamiseks, kuulub üha kirikuhoone sisseseade hulka. Varakristlikel aegadel tekkis see komme tagakiusatute pärast, nüüd mõtleme vanadele ja haigetele, keda peab saama igal ajal armulauale võtta. Samas tähendab see, et kirik pole kunagi tühi – seal võime alati kohata leiva kujul kohalviibivat Kristust. Vatikani II kirikukogu määrab, et tabernaakel ärgu võimaluse korral asetsegu altaril; altaril asetsemine muudab arusaamatumaks armulaua pühitsemise mõtet püha missa ajal, sest Jeesus on siis ju juba enne missa algust altaril. Soovitatakse, et Armulaualeiha säilitataks eraldiseisvas kabelis. Ideaalne oleks, et kogudusele jagataks igal missal just sellel ohvritalitusel pühitsetud Sakramenti, mitte tabernaaklist võetavat.

Ristimiskabel peaks olema spetsiaalselt selleks puhuks eraldatud ja ideaalolukorras ka kirikusaalist nähtav. Kui eraldi kabelit pole, peab baptisteeriumil olema siiski stationaarne paik, soovitatavalt nähtaval kohal altari läheduses, et ristimistalitus, mis algab siis, kui vaimulik ristitava uksele vastu võtab ja siirdub seejärel baptisteeriumi juurde, lõpeks altari juures.

Kirikusse kuulub veel **pihitool**, või nagu viimasel ajal tavaks, **pihituba**, milles peab olema võimalus pihti läbi viia mõlemal kombel – nii vanal, kui pihiline põlvitades tunnistab vaimulikule oma patte läbi võre, ilma et vaimulik teda näeks, kui lihtsa vestluse kujul. Valik jääb iga pihilise enda teha. Piht ise võib muidugi leida aset mistahes paigas ja kujul.

Üheks katoliikliku kirikuhoone tunnuseks on **ristitee**, mille olemuslikuks elemendiks on neliteist puust risti, mitte nendega kaasas käivad pildid või muud kompositsioonid. Võibolla on raske leida katoliku kirikut, kus ristiteed ei ole, kuid mingisugune eeskiri ei tee selle olemasolu kohustuslikuks.

Veel tuleks nimetada kahteteist **sissepühitsusristi**. Need on mõnel pool nähtavad ja märgistavad neid kohti, mida piiskop kirikut sisse pühitsedes on salvinud. Keskaegsetes kirikutes on need tähistatud maalituina, hilisemates tihti seinale kinnitatud metallristidena.

Pingid ilmuvad kirikuhoonesse alles XIV sajandil. Tänapäeval eelistatakse stationaarsetele pinkidele liigutatavaid toole, mis annavad rohkem mänguruumi kõikvõimalikeks kirikus toimuvatele sündmustele (näiteks protsessioonid). Vanadel aegadel peeti tähtsaks, et naised istuksid meestest eraldi, mehed lõunapool, naised põhjapool kiriku teljest. Kuigi tänapäevased eeskirjad sellest ja näiteks kiriku sissepääsu juurde paigutatud risti suudlemisest vaikivad, ei tähenda see, et need oleksid põhimõtteliselt valed ja praktikasse mittekuuluvad.

Orelit peeti kiriku algaegadel paganlikuks instrumendiks. Kirikusse ilmub see VIII sajandil Bütsantsi õukonna mõjutusel. Praegu on meil raske kujutleda lääne-stiilisi kirikut ilma orelita. Esimesed orelid ehitati kiriku põranda tasapinnale, mitte lae alla, nagu hiljem barokiajal.

Kellade paigutamisel kirikutorni oli puhtpraktiline tähendus. Kuna kirikutorn oli kõrgeim koht linnas, siis kostis kellahelin sealt kõige kaugemale. Sellega ei antud teada üksnes jumalateenistuste algusest, vaid ka tulekahjust ja vaenlase rünnakust. Samas tähendas hommikukell – nn «Angelus Domini», sest see tuletas meelde ka palveaega – linnavärvate avamist.

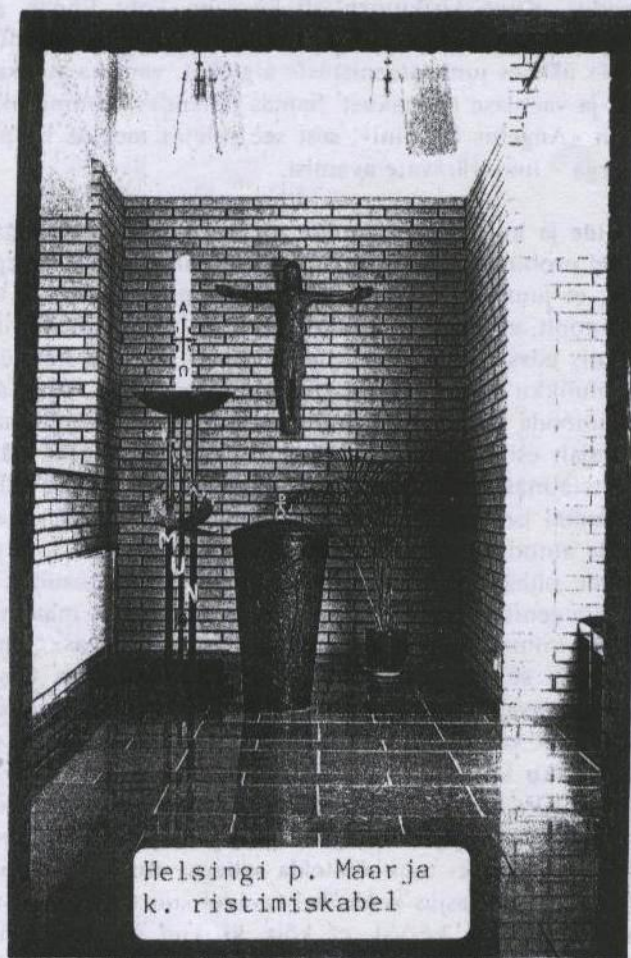
Piltide ja kujude kasutamine kirikus oli kristluse algaegadel problemaatiline kahel põhjusel: ühelt poolt sellepärast, et juutluses oli jumalakuju tegemine keelatud, teiselt poolt, et paganad kummardasid mitte olemust, mida kujutis edasi andis, vaid kujusid endid, arvates neis üleloomulikku väge peituvat. Jumala kujutamise võttis aga aegamööda maad, ning muutus tavapäraseks hoolimata aeg-ajalt esilekerkinud ikonoglastilistele, pühapilte hävitavatele mässudele. Teoloogiline põhjendus seisnes selles, et Jumal ise, saades oma Pojas inimeseks, andis sellega meile automaatselt õiguse kujutada Teda Isana. Kirikust leiame pühakute kujusid ka seepärast, et me usume, et jumalateenistusest võtavad osa mitte ainult siin maailmas elavad inimesed, vaid ka pühakud, kes on taevas. Nende kohalolu sümboliseerivadki pildid jaujud, mis teiselt poolt aitavad ka siis, kui kirikus ei ole palju inimesi, mõista, et vaimsel kujul on kohal kogu Kirik. Kiriku nimepühaku kujutise leiame tavaliselt hästi silmatorkavast paigast. Vatikani II kirikukogu soovitab uute kirikute ehitamisel olla pühakukujude arvuga tagasihoidlik, sest kiriku sisustus ei tohi võistelda sellega, mis seal toimub. Ometi on neis asjus kohalikel tavadel suured õigused üldiste eeskirjade kõrval, et kõik kirikud ei näeks välja üksluiselt sarnastena.

Vanaegsetest kirikuhoonetest leiame ka sakraariumi, mis asetseb tavaliselt altari taga. See oli koht, kuhu valati kasutatud ristimisvesi, muuseas ka altarilinate esimene loputusvesi enne pesemist.

Kirikuisse matmine on sama vana kui kirikud ise, sest see komme ulatub tagasi katakombide aega ja kestab tänapäevani, kui vaid riigi seadused seda hügieenilistel kaalutlustel ei piira. Kooriosasse maeti tavaliselt ainult vaimulikke. Mõne uue kiriku keldrisse on rajatud kolumbaarium – kalmistu, kuhu maetakse urnid lahkunute tuhaga.

Esimene stiil lääne kirikuarhitektuuris oli romaani stiil oma poolringikujuliste kaartega, seejärel tuli gooti stiil, mille kaarte keskosa moodustas teraviku. Järgneb segastiil, milles on palju nii romaani kui gooti stiili elemente. Uusklassitsim hakkab kirikuarhitektuuris kasutama vana Kreeka eeskujusid. Siis tuleb renessanss, mis vähehaaval muutub barokiks. Tõelist barokki kohtame peamiselt põhja-Itaalias ja lõuna-Saksamaal. Seejärel pöörduvad arhitektid taas gooti, romaani ja teiste nimetatud stiilide poole, luues historitsistliku stiili, mis kordab vanu ideid uues teostuses. Samal ajal on maailmas palju kohaliku tähtsusega stiile. Näiteks Indias on välja kujunenud oma kristliku kiriku arhitektuur.

Suurim kirikuhoone maailmas on hiljuti Elevantiluuranikul paavsti poolt sissepühitsetud basiilika, mis on Vatikani püha Peetruse katedraali suurendatud koopia. Suurim puukirik on Kerimäki luterlik kirik Soomes.

Helsingi p. Maarja k. ristimiskabel

KAS SA USUD JEESUSESSE

preester Mieczyslaw Malinski

(Raamatust «Uskuda Kristusesse»
algus KE nr 2/89)

Kristlus on nähtus, mis on tugevasti mõjutanud nii Euroopa kui kogu maailma kultuuri. Keegi ei saa kristlusest ega selle loojast Jeesusest Kristusest vaikides mööda minna, hoolimata sellest, kas ta on usklik või ateist. Varem või hiljem esitab igaüks endale küsimuse: kes Ta oli, mida tahtis ta inimestele õpetada, mille vastu Ta üles astus, mille eest võitles, millele omistas kõige suuremat tähtsust?

Seesama küsimuse peame kord esitama endale ka meie, kes me arvame end Temasse uskuvat.

Mis oli Jeesuse jaoks oluline

Palestiina oli okupeeritud roomlaste poolt. Juutide kuningas oli okupantide marionett ja maksis oma kuninganime eest lõivu kõiges roomlaste huvide kaitsmisega. Sellises olukorras muutusid preestrid rahvale ainsaks tegelikuks autoriteediks. Samal ajal oli ka variseridel ja kirjatundjatel ühiskonnale suur mõju. Niisugune asjade seis, mis oli vääri oma olemuselt, viis tasakaalu kadumisele ususelu – õelgem täpsemalt: Jeruusalemma templi liturgilise elu – ja argielu vahel. Talitused, usupühad ja tseremooniad tõusid esiplaanile ning lõid mulje, et just need ongi elu kõige tähtsamad koostisosad. Samal ajal hakkas preestrite ja nende mõttekaaslaste kontrollile allutatud argielu võtma erilaadset kuju, muutudes justkui jätkuks kõigele sellele, mis toimus templis. Tekkis suur hulk eeskirju, kombeid ja kirjutamata seadusi, mis sundisid iga üksikisikut käituma teatud normide järgi ka kõige lühisemates peensustes, ahendades inimese vabadust, sundides teda pimedalt alluma – ja seda kõike Jumalaga tehtud lepingule ustavaksjäämise nimel. Need eeskirjad hõlmasid argipäevatööd ja hingamispäeva, sööma- ja end pesemist, kokkupuuteid inimestega, keda loeti avalikeks patusteks või kes pidasid patuseid ameteid (nagu näiteks tolliamet); sammude arvu, kui palju tohtis hingamispäeviti käia, ja seda, kui laiad peavad olema palvekaukad. Ettekirjutused määratlesid rituaalse puhtuse põhimõtted, mis nõudsid igasuguse kontakti vältimist paganaga – isegi tema vari ei tohtinud langeda ühegi valitud rahva liikme peale. Iseenesest mõista kuulusid siia ka eeskirjad otsestest liturgilistest talitustest, kuidas tuua ohvreid. Ettekirjutuste ebatäpne täitmine ähvardas ohvri kehtetuks muuta. Kõigi nende ennetamatult arvukate eeskirjadega mitte toime tulla tähendas üksikisikule üldist hukkamõistu, ühiskonnast väljaheitmist, sest just need olid inimese pühaduse ja patuse oleku mõõdupuuk; nende täitmises nähti Seaduse ja prohvetite õpetuse – Jumalaga tehtud lepingu realiseerumist.

Tuletagem meelde: kõik need eeskirjad ja kombad lähtusid ning, vähemalt alguses, põhinesid Jumala käskudel – armastuse käsk kaasa arvatud. Hiljem nad aga for-

maliseerusid ja lõpuks lausa kõverdusid sedavõrd, et muutusid eesmärgiks omaette. Tolleaegsed eeskirjad mitte ainult ei takistanud Jumala seaduse elluviimist, vaid olid nendega otseses vastuolus.

Juutide ühiskonda valdas hirmu ja vastastikuse salakuulamise õhkkond. Inimesed kartsid üksteist, oma naabreid, ümberkaudsete arvamust. Nad pidasid hirmust hukkamõistu ees kõike välispidist hoolega silmas, et neid ainult ühiskonnast välja ei heidetaks - silmakirjateenerlus oli muutunud normiks. «Ideaaliks» - selle sõna kõige halvemas tähenduses - olid siin preestrid, variserid ja kirjatundjad, kes seisid kogu eeskirjade, kommete ja institutsioonide püramiidi kaitsel. Kõige eestvedajateks võis kahtlemata pidada preestriteid, kuid tegelikult tegutses iga grupp erinevate põhimõtete järgi. Nende vahel olid ideoloogilised erinevused ja tihti küllalt olemuslikes küsimustes. Siiski olid nad kõik huvitatud sellest, et säiliks status quo - et kõik jääks nii, nagu on. Igasugune nähtus, mis ähvardas midagi muuta, kutsus alati esile kõiki- de gruppide ühinemise selleks, et oht likvideerida.

Aegamisi võttis maad veendumus, et õndsaks saavad ainult valitud rahva liikmed. Vaatamata sellele, et viies Moosese seaduseraamatus ega prohvetite raamatuis, mille kaudu väljendas Jumal oma tahet, polnud kuskil niisugust määrangut, sai just selline veendumus juudi rahva seas valdavaks, kuna ilmutatud religiooni omamine piitis üles ka fanaatilist marurahvuslust. Juudi rahvus ja usk Ainujumalasse muutusid lahutamatuks. Jumal, kes valis juudid maailma valguseks, eeskujuks kõigile rahvastele, pidi tingimusteta kuuluma valitud rahvale. Siiski jäi juutide teadvusse püsima käsk kuulutada ilmutatud tõe neile, kes seda ei tundnud. Siit on pärit proselüütus ehk juutide usu laiendamine mitte-juutidele. Nii võisid ka paganad õndsaks saada; ometi ei saanud nad kunagi seaduse ees juutidega võrdseks isegi siis, kui nad lasid end ümber lõigata ja pidasid kõiki ettekirjutusi, mida seadus ette nägi.

Jeesus tuli kuulutama Jumala Riigi tulekut, kus Jumalat hakatakse kiitma nii, nagu seda olid rääkinud prohvetid - **VAIMUS JA TÕES**. Jeesuse Kristuse missiooni võiksimegi mõista püüdena taastada Jumala poolt Iisraeli rahvaga tehtud lepingu tõeline sisu - armastus Jumala ja ligimese vastu. Sellepärast rääkiski ta pöördumisest vaimus ja tões. Ta rääkis tõelisest palvest, mitte niisugusest, mida kritiseerisid prohvetid: «See rahvas austab mind ainult huultega, aga tema süda on minust kaugel»; ta hoiatas inimese elu koondamise eest liturgia ja pidustuste ümber, argielu alahindamise eest. Ta tuletas meelde, mida Jumal oli prohveti suu läbi öelnud: «Halastust tahan ma, mitte ohvrit»; hoiatas, et «mitte igaüks, kes ütleb mulle: Issand, Issand, ei saa taevariiki, vaid see, kes teeb minu Isa tahtmist, kes on taevas»; vaid selleks tuleb elada õiglaselt. See tähendab olla õiglane Jumala jaoks, mitte selleks, et inimesed näeksid. Sellepärast manitses ta oma kuulajaid: Hoiduge, et te ei teeks õigeid tegusid inimeste pärast. Kui sa paastud, pese oma nägu ja tee korda oma soeng, ning kui sa palvetad, mine oma kambrisse; ja sinu Isa, kes näeb salajasse, tasub sulle.

Jeesusel polnud sugugi kerge avaliku arvamuse vastu üles astuda, sest kõik eeskirjad olid rahva eluga tihedalt kokku kasvanud. Jeesuse kaasaegsetel polnud sugugi lihtne mõista, mis on tema tegevuse tõeline eesmärk. Ja

mitte ainult inimestele, kes olid Temast kaugel, vaid ka apostlitel, kes võisid Teda iga päev jälgida ja küsida temalt kõike mida tahtsid.

Jeesus andis sellest endale aru; sellepärast kasutas ta nii mitmekesiseid väljendusvahendeid, et seletada oma rahvale Jumala Lepingu olemust, milleks Tema jaoks oli ausalt elamine. Ta ei nõudnud oma jüngritelt käte pesemist enne söömist, lubas hingamispäeval katkuda viljapäid, tegi hingamispäeval terveks, otsis kontakti tõlnerite ja teiste inimestega, keda peeti patusteks.

Iseenesest mõista ei soovinud Jeesus, et inimesed ei peseks enne sööki käsi ega puhastaks anumaid või pühitseks hingamispäevi. Seda, mida Jeesus tegi, võiks nimetada seaduse kirjatähe ületamiseks eesmärgiga avada selle tõeline sisu, mis annab inimesele seaduse suhtes vabaduse - vabaduse kõige osas, mida inimene on loonud, et teenida Jumalat ennast Tões, Õigluses, Armastuses.

Teine tähtis asi, mida Jeesus tegi, oli veendumuse kummutamine, et ainult juudid võivad õndsaks saada. Tahan pöörata sinu tähelepanu esimesele katsele Jeesus kinni võtta ja hukata. See juhtus just siis, kui Jeesus Naatsaretis ütles: «Tõesti ma ütlen teile: palju oli lesknaisi Iisraelis prohvet Eelija ajal, kui taevas oli kinni kolm aastat ja kuus kuud ning maal oli suur nälg, kuid mitte kellegi teise juurde ei saadetud Eelijat kui vaid lesknaise juurde Sareptas Siidonimaal. Ja palju oli pidalitõbiseid Iisraelis prohvet Eliisa ajal, kuid ükski neist ei saanud puhtaks kui vaid Naaman, see süürlane.» Samas polnud see ainus kord kui Jeesus selle teemal sõna võttis. Sadakonnaülema sulast terveks tehes ta ütles: «Tõesti ma ütlen teile, mitte kellelki Iisraelis pole ma leidnud sellist usku. Ja ma ütlen teile, et paljud tulevad nii idast kui läänest ja võtavad taevariigis aset koos Aabrahami, Iisaki ja Jaakobiga. Kuningriigi lapsed aga saavad välja heidetud pimedusse, kus on ulumine ja hammaste kiristamine.» See tähendab, et ümberlõikamine ja kuulmine juudi rahva hulka pole olemuslikult tähtsad nagu ka kõik sakraalsed talitused. Tähtis on ainult armastus.

Üheks peamiseks kujundiks, mida Jeesus esitab, on viimne kohus: «Siis ütleb kuningas neile, kes istuvad tema paremal käel: Minge teie, minu Isa õnnistatud, pärige kuningriiki, mis teile on valmistatud maailma rajamisest. Sest ma olin näljas ja te andsite mulle süüa».

Selles kujundis me ei kohta sõnu: «sest te olite ümber lõigatud» või «sest te kuulusite juudi rahva hulka, tõite Jumalale ohvreid, palvetasite». Ainult armastus.

Jeesus oli juutide silmis eksiõpetaja kahe oma õpetuse põhjaluse pärast, ja seetõttu pidi ta surema.

Veel üks asi. Iisraeli ühiskonnas funktsioneeris laitmatult kindel suhtumine rikkusesse ja vaesusesse, tervisesse ja haigusesse, sellesse, kas inimesel on vedanud või mitte. Paganarahvaste mõjul, kes umbes 100 aastat eKr olid asunud juutide naabrusesse, levis ka juutide hulgas arvamus, et elu saavutused tähendavad Jumala õnnistust, läbikukkumised aga Jumala palge eest äraheitmist või koguni hukkamõistu. Rikas, terve, õnnelik inimene oli selle oma ausa eluga ise ära teeninud. Vaene, haige, nõder inimene sai oma õnnetuse Jumala käest karistuseks pattude eest, mida ta oli teinud. Järeldus, mis sündis niisugusest arusaamisest, oli ühene - iga vaene, haige, nõder inimene kannab oma pattude eest õiglast karistust, mille Jumal talle on määranud. Sellepärast ei

pea inimesed talle kaasa tundma. Kui ta juha kord oma pattude eest on karistada saanud, tuleb tal seda ka kannatlikult taluda.

Niisuguste veendumuste taustal võime mõista, millise reaktsiooni kutsus esile see, kui Jeesus tegi terveks pime- daid, kurte, halvatuid, pidalitõhiseid. Preestrid ja variserid mõistsid Jeesuse hukka. Nende silmis läks Jeesus juba ainuüksi oma tervistamistega Jumala seadusega vastuollu, töötades vastu õiglase Jumala kohtuotsusele. Talle heideti ette, et ta teeb terveks põrguvürst Peeltsebuli väega.

Selles kontekstis saab meile ka selgemaks, millist revolutsioonilist tähendust kandis endas Jeesuse tähendamissõna rikkast mehest ja vaesest Laatsarusest, kus rikas mees läheb pärast surma põrgusse, Laatsarus aga taevasse. Samuti pidi tekitama suure skandaali Jeesuse poolt kasutatud kujund viimsest kohtust, kus Kuningas pöördub hukkaminejate poole ja süüdistab neid hoolimatuses kannatajate vastu ning ütleb: «Ma olin haige, aga teie ei tulnud mind vaatama, ma olin vangis, aga teie ei tulnud minu juurde». Kõige shokeerivam oli seletus hukkamõistvast kohtuotsusest, mille Jeesus lõpuks ära toob: «Mida te olete teinud ühele mu vähemate vendade seast, seda olete minulegi teinud». See seletus oli juutidele täiesti arusaamatu, sest see samastas Jumala kõigi kannatavate inimestega.

Ometi oli Jeesuse õpetuste eesmärgiks patuste mee- leparandusele kutsumine: «Inimese Poeg on tulnud otsima ja päästma seda, mis oli kadunud». Ta otsis neid, tõmbas neid enda poole.

Need polnud üksnes sõnad, vaid ka Jeesuse käitumine kõneles samadest asjadest. Ta liikus patuste ja tõlnerite keskel. Ta rääkis nendega, istus nendega ühes lauas ja võttis einet, mis oli tolle aja inimestele suure läheduse ja sõpruse märgiks. Heaks patustega kontakti otsimise näiteks on juhtum Sakkeusega, kui Jeesus ise ajendas Sakkeust Teda külla kutsuma. Kuid sellestki polnud Jeesusele küllalt. Ta võttis tõlner Matteuse oma kõige lähemate sõprade hulka.

Variserid ja preestrid, nähes et Jeesus seisab patuste poolel, kasutasid selle ära, et Teda surma mõista. Nad tõid Jeesuse juurde naise, kes oli tabatud abielurikkumisel ja tahtsid, et ta selle naise hukka mõistaks.

Patused teadsid, millised on Jeesuse nõudmised nende jaoks. Nad tulid tema juurde, nii nagu kõlvatu naine, kes põlvitas nuttes tema jalge ette, kui ta oli variser Sii- moni kojas.

Siin võib tekkida küsimus: mille tõttu pahandas varisere Jeesuse niisugune käitumine? Kas nemad siis ei tahtnudki patuste ja tõlnerite pöördumist? Muidugi tahtsid, kuid nende õpetused olid põhimõtteliselt teist laadi. Nende arvates pidi patune ise pöörduma, seejärel tulema nende juurde, paluma puhastamist. Ja siis nemad, kui nad meelega parandust tõeliseks peavad, annavad kahetsejale andeks, kui see on patukaristuse läitnud, ning võtavad ta tõelise Jumala tunnustajate ühiskonda vastu.

Jeesuse käitumine oli vastupidine nende seisukohale. Tema käis ise patuste hulgas. Ta ei piirdunud üksnes meelega parandusele kutsumisega, vaid pakkus neile oma seltskonda ja sõprust.

Kõige tähtsam on siiski mitte Jeesuse suhtumine õnnetutesse - haigetesse, vaestesse, patustesse - vaid moti-

vatsioon, millele Ta viitas. Tema tegevus on ainult peegeldus sellest, milline on Jumal ise. Jumal, kellest õpetas Jeesus, oli teistsugune, kui preestrite ja variseride oma. Järeldused, mida võis sellest kujundist argielu jaoks teha, olid vastuolus valitsevate kohustuslike veendumustega.

Jumal on teistsugune: Jumal on hea. Jumal ei maksa pattude eest kätte, nii nagu inimene. Esivanemate pattude eest samuti mitte. Jumal laseb päikesel paista nii pattude kui õigete peale. Jumala armastus saab ilmsiks kõige enam just patuste puhul. Sellest rääkis Jeesus ühes kõige ilusamas tähendamissõnas kadunud pojast. Kergeteelne poeg raiskab ära oma vara ja tuleb koju, sugugi mitte üllatel motiividel - ainult selle pärast, et ta on nälgas. Aga Isa - Jumal - jookseb talle vastu, paneb talle selga oma kõige parema kuue ja sõrme omaenda sõrmuse ning korraldab tema auks suure pidusöögi, nagu oleks ta kõige oodatud külaline.

Jumal, kellest Jeesus Kristus räägib, on nagu see karjane, kes jätab 99 lammast ja läheb otsima seda ühte, kes on kadunud; nagu perenaine, kes siis, kui ta on kaotanud oma drahmiraha, otsib seda seni kuni leiab, kutsub kokku oma naabrid ja ütleb neile: «Olge rõõmsad ühes minuga, sest ma olen leidnud drahmiraha, mille olin kaotanud». Niisugust Jumalat preestrid ja variserid ei tundnud. Sellepärast pidi Jeesus surema.

Uudised

Paavst Johannes Paulus II on rahuldanud Praha 91 aastase peapiiskopi, kardinal František Tomášecki erruminekupalve. Tema ametijärlaseks määras paavst 58 aastase Miloslav Vlk, kes seni oli olnud České Budejovici piiskop. Piiskop Vlk on sündinud Lisnicesa 17.05.1932. aastal. Ülikoolis õppis ta arhiivindust ja töötas seejärel mainitud alal neli aastat. Teoloogiaõpinguid alustas Miloslav Vlk 1964. aastal ja pühitseti preestriks "Praha kevade" ajal 23.06.1968.a. Järgneva kümne aasta jooksul oli ta piiskop Josef Hlouchi sekretär, hiljem kogudusepreester. 1978. aastal, keelas toleaeagne valitsus Miloslav Vlkil preestrina töötamise kaheksaks aastaks. Elatist teenis ta endale algul aknapesijana, hiljem riigipanga arhiiviametnikuna. Karistusaja lõppedes töötas ta preestrina paljudes kogudustes. "Sametriigipöörde" järel 14.02.1990. sai Miloslav Vlk Louna-Böömimaal asuva České Budejovici piiskopiks. Vaimulikuna on uuel kirikujuhil oma kodumaa ees juba praegu suuri teeneid. Kiriku taasülesehitamise põhialusteks on ta valinud Vatikani II kk. otsused ja ilmikute apostolaadi.

Kardinal Tomášek pühitseti preestriks 1922. aastal ja Olomouci abipiiskopiks 1949.a. Apostelliku administraatorina juhtis ta Praha peapiiskopkonda 1965. aastast alates. Kommunistlik valitsus oli tema peapiiskopiks nimetamise vastu, kuid paavst Paulus VI nimetas ta 1976.a. salaja (in pectore) kardinaliks. Järgmisel aastal jõuti siiski piiskop Frantiseki staatuse suhtes kokkuleppele ja temast sai Tšehhoslovakkia kiriku pea. Kirikujuhina tegi kardinal Tomášek kõik võimaliku, et kirikut riigi omavoli eest kaitsta ning teda võib pidada üheks tähtsamaks figuuriks, tänu kellele Tšehhoslovakkia poliitiline suunamuutus teoks sai.

Kiriku sakramentide osadusest väljaheidetud traditsionalist, piiskop Marcel Lefebvre suri 85. aastasena 25. märtsil Sveitsis. Lefebvre sattus katoliku kiriku õpetusega vastuollu pärast Vatikani II kirikukogu, mil ta kritiseeris teravalt eriti usuabadust, kristlaste ühtsust ja liturgilist uuendust käsitlevaid dokumente. Ta asutas 1969. aastal Pius X nime kandva preestrite kongregatsiooni ja selle alluvusse vaimuliku seminari Ecône'is Sveitsis. Vatikani keelust hoolimata pühitses ta 1975. aastast alates mitmeid oma seminari kasvandikke preestriks, mille tõttu võeti temalt 4.06.1976. aastal pühitsemisõigus ära. Kui piiskop Lefebvre 30.06.1988. aastal mitu inimest piiskopiks pühitses, tõmbas ta sellega enda peale katoliku kiriku sakramentide osadusest väljaheitmise ja sellest ajast loeb Vatikan kirikulõhe (-skisma) ametlikku algust. Lefebvre'i preestrite vennaskonda kuulub tänapäeval üle 200 liikme. Oma järglaseks vennaskonna juhi kohal, nimetas skismaatikust piiskop juba 1983. aastal Franz Schmidbergeri, kuid vaatlejate arvates saab Pius X kongregatsioon peagi seesmiste vastuolude ja võimuvõitluse tallermaa.

Paavst Johannes-Paulus II on kuulutanud käesoleva aasta 21. aprilli palvapäevaks uute vaimulikukutsumuste eest. Analoogilist palvapäeva peetakse juba kahekümne kaheksandat korda.

Hiina valitsus jätkab katoliiklaste tagakiusamist, takistades neil pidada suhteid Vatikaniga. Viimase kolme kuu jooksul on Põhja-Hiinas toodud kohtu ette palju preestreid, piiskoppe orduinimesi, kes on keeldunud kaastööst nn. "Hiina katoliiklaste patriootilise ühendusega", mida valitsus soosib.

Victimae paschali laudes

Preester Wipo (+ pärast 1049)

Ülestõusmispühade sekvents

Tõlkis R.Õ.

VIC-TI-MAE PAS-CHA-LI LAU-DES IN-MO-LENT CRIS-TI-A-NI. AG-MUS RE-DE-MIT O- VES,
KII-TES VEA-TUT PÄA-SA-TAL-LE OHV-REID TÕO-CU KRIST-LA-SED. KES TÕI RA-HU MAA-IL-MA-LE,
CHRIS-TUS IN-MO-CENS PAT-RI RE-CON-SI-LI-A-VIT PE-CA-TO-RES.
PÄÄS-TIS PÕR-GUST PA-TU-SED, LU-NAS-TU-SE KIN-KIS MEI-LE.
MORS ET VI-TA DU-EL-LO, CON-FLI-XE-RE MI-RAN-DO; DUX VI-TAE MOR-TU-US
PI-DAS E-LU VÕIT-LUST, RAS-KET SUR-MA HEIT-LUST, SU-RI RIS-TI PUUL,
REG-NAT VI-VUS. DIC NO-BIS MA-RI-A QUID VI-DIS-TI IN VI-A?
ÄÄ-KAS EL-LU. MEIL ÜT-LE MAAR-JA, MI-DA NÄ-GID SA HAU-AL?
SE-PULCH-RUM CHRIS-TI VI-VEN-TIS, ET GLO-RI-AM VI-DI RE-SUR-GEN-TIS.
LU-NAS-TA-JA HAU-DA TÕH-JA-NA NÄ-GIN NA, SEST AU-GA Ü-LES TÕU-SIS TA.
AN-GE-LI-COS TES-TES, SU-DA-RI-UM ET VES-TES. SUR-REX-IT CHRIS-TUS, SPES ME-A,
ING-LID MUL-LE RÄÄ-KI-SID, SU-RI-LI-NU NÄI-TA-SID. TÕU-SIS SUR-NUIST MI-NU LOO-TUS,
PRAE-CE-DET SU-OS IN GA-LI-LE-A-M. SCI-MUS CHRIS-TUS SUR-REX-IS-SE A MOR-TU-IS VE-RE
GA-LI-LE-AS JÜNG-RI-TE-LE IL-MUS. TEA-ME NÜÜP, ET KRIS-TUS TÕU-SIS SUR-NUIST Ü-LES TÕES-TI.
TU NO-BIS VIC-TOR REX, MI-SE-RE-RE. A-MEN AL-LE-LU-JA.
MEI-LE AR-MU HEI-DA, VA-LIT-SE-JA. AA-MEN. HAL-LE LU-JA.

Esikaanel: Viimne kohtupäev (fragment) Le Mans'i katedraal, vitraazh XII saj.

Katoliku Kiriku väljaanne
Toimetaja preester Rein Õunapuu
Tehniline toimetaja Pentti Laukama, KATT
Toimetuse aadress: 200001 TALLINN
Vene tn 18, tel 446367